

Een verordening uit 1605 betreffende de Vechtbrug van Breukelen

H. van Walderveen

Van Couwenhovenstraat 15, 3621 CC Breukelen

In het gemeentearchief van Breukelen bevindt zich een exemplaar van het "Groot Placaatboek vervattende alle de Ordonantiën en Edicten der Edele Hoogmogende Heren Staten s'Lands van Utrecht tot 1728, mitsgaders van de Edel Groot Achtbare Heren Burgemeesteren en Vroedschap van de Stad Utrecht". Eén van de vele daarin opgenomen ordonantiën, een "octroy" (= machtiging, verordening), gedateerd 9 augustus 1605, heeft betrekking op het heffen van tol voor de dan onlangs vernieuwde Vechtbrug te Breukelen.

In de aanhef van dit "octroy" delen de "Staten van den Lande van Utrecht" mee dat de schouten, gerechten, buurmeesters en de brugmeesters van Breukelen, namens de ingezetenen, een nieuwe "tochtbrugge" over de Vecht gelegd hebben, ten nutte van de handel en de scheepvaart.

Het valt op dat in deze tekst veel meervouden worden gebruikt. Dat komt omdat de Vechtbrug een aangelegenheid was van zowel Breukelen-Nijenrode als van Breukelen-Proostdijgerecht (ook wel Breukelen-St. Pieters genoemd). Er waren dus twee plaatselijke besturen in het geding. Het woord "gerechten" staat in dit "octroy" voor de colleges van schepenen; in andere verbanden (bijvoorbeeld in de naam "Proostdijgerecht") sloeg het woord "gerecht" op het gebied dat door schout en schepenen werd bestuurd (de "gemeente" zouden we nu zeggen). De buurmeesters waren te vergelijken met onze wethouders van financiën.

Eerst wordt bepaald hoe de kosten van de nieuwe Vechtbrug verdeeld worden en hoe hoog de tolgelden zullen zijn. Gedeputeerde Staten van Utrecht verklaren zich daarbij bereid één vierde deel van de kosten van de brug te vergoeden. De rest moet van de plaatselijke besturen komen. De brug moet in het vervolg dan wel, tot volle tevredenheid van Gedeputeerde Staten, onderhouden worden uit de ontvangst van het tolgeld. Omdat de brug hoger en zwaarder geworden is, behoren die brug- of tolgelden verhoogd te worden.

Voor het onderhoud van de brug zullen de gerechten van Breukelen daarom voortaan de navolgende bruggelden mogen vragen: Voor de overtocht van iedere wagen met 1 of 2 of meerdere paarden, geladen of ongeladen, 1 stuiver. Voor een los paard een kwart stuiver of 4 penningen. Voor een hoornbeest 2 penningen (= één duit of $\frac{1}{8}$ stuiver). Voor een kalf, schaap of varken één penning. De zogveulens, zogkalveren, lammeren en biggen zullen vrij van bruggeld zijn. Ieder mens die de brug passeert moet 2 penningen betalen.

Voor elk schip of schuit, waarvoor de valbrug, op verzoek van de schippers wordt opgehaald, zal elke keer 2 blanken of $1\frac{1}{2}$ stuiver moeten

VI. OCTROY, als vooren, ten fine voorsz. aan die van Breukelen geaccordeert, den 9 August.
MDCV.

Die Staten van den Lande van Utrecht, allen den geen die deesen sullen sien, ofte hooren leeten saluyt. Doen te weten, alsoo die Schouten, Gerechten, Buermeefters ende Brugmeesteren tot Breuckelen, van weegende gemeene bueren aldaar, onste kennen gegeven ende vertoont hebben, hoe dat sy met onse voorgaande goet believen ende advyse binnen den voornoemden Dorpe doen maken ende geleyt hebben een nieuwe tochtbrugge over de Vecht, tot gerief van de negotiatie ende scheepvaart, daar toe ons gonstig belieft heeft te accordeeren, het vierde part van de kosten der selver brugge voor de eerste reyse, die daar na voorts by henluuden onderhouden sal worden, uyt den ontfanck van seker bruggeld, het welke sy gewoonlyk zyn te ontfangen, ende by ons als nog daar op vorder te accordeeren, ende soo die kosten der selver brugge genoegsaam bedragen, soo van bedongen loon als buyten werken, ter somme van vyftien hondert sestien gulden vier stuyvers, den gulden voorsz. tot 20 stuyvers gerekent, blykende by de specificatie ons daar van vertoont, ende mede deselve brugge niet weynig jaarlyk te onderhouden kosten sal, overmits die tot gerief der scheepvaart te hooger ende swaarder gemaakt is, als die oude of voorgaande brugge geweest is, daaromme ook die bruggelden behoorden vergroot, of verhoogt te worden, alsoo anders die selve qualyken bestant soude zyn om den bewaarder, ofte Collecteur der bruggelden daar van te beloonen, veel min de onkosten van het onderhoud der selver daar uyt te vervallen, verfoekende daaromme de voornoemde Supplianten, dat ons soude gelieven henluuden voor eerst te vergunnen, ordonnantie tot betalinge van het vierde part van sestien hondert gulden ten pryse voorsz., om die werkluuden te beloonen, ende by soo verre die kosten minder, ofte meerder by reekeninge bevonden mochten worden, dan sestien hondert gulden te weesen, sullen die Supplianten dat alleen dragen. En voorts te accordeeren soodanige Tolrechten, ofte bruggelden, als op de brugge tot Vreelant betaalt worden, ofte anders sulks wy souden bevinden te behooren, met praesentatie dat die Supplianten dan voorts tot onderhoud der selver brugge, soodanige goede voorfieninge sullen doen, dat wy een welgevallen daar aan hebben sullen. Soo is het, dat wy gehoort hebbende het rapport ende advys van onse Gecommitteerden ende Rentmeester van de Domeynen, het geene voorsz. is in deliberatie geleyt hebbende, ende geneegen wesende omme de Supplianten tot het leggen ende onderhouden van de voorsz. brugge redelyke subventie te doen, den voornoemden Rentmeester van de Domeynen geordonneert hebben, en ordonneeren by deesen, den Supplianten voor eene ende deese reyse alleenlyk, in subsidie vande kosten van het maaken der voorsz. nieuwe brugge, te betalen de somme van vier hondert ponden, van veertig grooten Vlaams her pond, die hem Rentmeester, mits overbrengende *vidimus*, of cotype authentycque van deesen, met behooryke quitantie van de Supplianten, in uytgave syner reekeninge geleeden ende gepasseert sullen worden, daar ende soo behooren sal, ende hebben de Supplianten voorts geconsenteert ende geotroyeert, consenteeren ende ootroyeeren by deesen, dat sy tot onderhoud van de voorsz. brugge, sullen mogen eysschen en ontfangen van yder wagen met een, twee, ofte meer paarden, geladen ofte ongeladen over de voorsz. brugge passerende, eene stuyver, van een paart een oort stuyver, of vier penningen, van een

hoornbeest twee penningen, ofte een duyts, ende van een kalf, schaaap, ofte varken eenen penning, des sullen die sogvullens, sogkalveren, lammeren, ende biggelen vry wesen. Item, van yder mensche over de voorsz. brugge passeerende twee penningen, ende van elck schip, of schuyte, daar voor die valbrugge ter begeerte van de schippers wort opgetogen, te elken reyse twee blancken, ofte anderhalve stuyver, en soo wie twee uren voor, ofte naar Sonneschyn, de valbrugge doet ligten, sullen gehouden wesen te betalen dubbeld geld. Item, dat niemand in de Jurisdicte van Breukelen wagens, paarden, ofte andere beesten over die Vecht sal mogen setten, met scheepen, schuyten, of schouwen, tot nadeel van 't voorschreve bruggeld, op poene van te verbeuren telker reyse drie Carolus gulden. Item, sullen die Supplianten, of haarlieder Collecteur, van het voorschreven bruggeld, gehouden wesen, den schipper ende passeerende scheepen, schuyten, wagens, menschen ende beesten in het optreken ende sluyten van de voorschreve valbrugge goet gerief te doen, ende soo sy met roepen driemaal gewaarschouwt zynde, die valbrugge niet op en trekken, ende het schip of schuyt gepasseert wesende, de voorsz. valbrugge wederom niet toe en leyden, en den schipper, wagnaar, ofte andere passeerende daar over schade leeden, sullen de Supplianten, of haarlieder Collecteur die schade boeten en betalen, des sal den schipper gehouden wesen syn zeyl te stryken, alvorens en eer hy gekomen sal wesen binnen de palen met een hand op die Vecht tot een merkteeken te stellen; ende soo wie bevonden word syn zeyl niet gestreeken, of immers den spriet uyt het zeyl niet te hebben, aler hy binnen het voorsz. merkteeken komt, sal verbeuren ses stuyvers. Niemand sal hem vervorderen de voorsz. brugge, jukken, palen, stylen, of boomen, van dien te beschadigen, of den Collecteur te injurieeren, of qualyk toe te spreken, op die poene van tien stuyvers; en daarenboven promptelyk te betalen die schade, en of het gedaan ware by de knecht, of jongen; sal men die schade verhalen op den schipper, schuyt, paard, of beesten van den meester, dat daar over gedreven, ofte doorgevoert word. Item, niemand en sal van het voorsz. bruggeld vry, of exemt syn, dan Wyluuden, onse Gecommitteerden en dienaeren van onse Kamere; den Stadhouder, Praesident en Raden van onsen Provinciaalen Hove; item, die vier Maarschalcken 's Lands van Utrecht; ende die borgers en inwoonders der Stad Utrecht, mitsgaders die ingefetenen van Breukelen voorsz., die wy willen vry en exemt daar af gehouden te sullen worden, sonder yet te geven of te betalen, ende dat evenwel de Supplianten, of haarlieder Collecteur gehouden sullen wesen, ons en den voorsz. vryen personen in desen te dienen; sonder yet daar vooren te eysschen. Item, of ymant het voorsz. bruggeld met die boete, ofte poene by hem verbeurt, niet en wilde betalen, sulcks hy in manieren voorschreve verschuldigt is, den selven sal den Collecteur in sulken gevulle mogen arresteeren, ofte doen arresteeren, omme het voorsz. syn achterweesen promptelyk te consequereen, ende indien ymand boven alfoodanige arrest hem vervordert voort te vaaren, ofte te ryden, ofte eenigints jegens de executie doet; of resisteert, met woorden, of wercken, sal verbeuren ses gulden, en sullen alle de voorsz. boeten ende bruggelden, niet jegenstaande eenige contradicte, oppositie, ofte appellatie, ende onvermindert deselve, by provisie realyk geexecuteert worden, soo wel by den Schout

Schout en Gerechtsbode van Breukelen, als ook by de Panders van den Hove van Utrecht, daar toe verfocht synde, te appliceeren het eene derde deel van de voorschreve boete tot behoef van de Domeynen, het tweede tot behoef van de Supplianten, en het derde tot behoef van den Officier, die de executie doen sal. Ende op dat de voorfz. brugge wel voorsien, gerepareert en onderhouden mach worden, sullen de Supplianten alle jaar twee brugmeesters kiesén, die des latt sullen hebben, sulks dat men die brugge altyd gebruyken mag; welke brugmeesters 't voorfz. bruggeld in het openbaar collecteeren, of verpachten sullen: behoudelyk, dat de voorn. Supplianten, in erkentnisse ende recognitie van desen onten jegenwoordigen Octroye, gehouden sullen wesen jaarlyks te betaalen ses gulden, van twintig stuyvers het stuk, mitgaders het bovengeschreeven derde part van de voorfz. boete, ende dat ten behoeven ende profyte van de Domeynen, aan handen van den Rentmeester derselver Domeynen, jegenwoordig, of andere toekomende, die gehouden word daar af ontfang te maken, reekening, bewys, en reliqua te doen na behooren. Ende ten eynde 't geene voorfz. is, na syne forme moge werde geobferveert, ordonneeren wy, dat desen onten Octroye by de Supplianten ten Hove sal werden geëxhibeert, omme aldaar geregistreert te worden, ende voorts tot Breukelen sulks gepubliceert te worden, als men aldaar gewoonlyk is publicatie te doen, en *vidimus*, of copie authentique van desen soo aan de Kerckdeure, item, ter plaatse daar men gewoonlyk is recht ende justitie te administrereen, ende aan de voorfz. brugge sal worden geaffigeert, ende daaglyks voorgeteit, en dat een ygelyk, dien het selve aangaat, hem naar het inhoud van desen sal hebben te reguleeren; reserveerende aan ons en onse Ordinaris Gedeputeerden de interpretatie, correctie, moderatie, extentie ende restrictie van alles dat in en over 't geen voorichreven staet, sal komen te occurreeren. Gegeven te Utrecht onder onsen segele op den 9 Augusti, in het jaar onses Heeren, 1605. Onder Mont, ter Ordonnantie van myne voorn. Heeren die Staten, ende was onderteekent, G. de Ledenberch; ende betegelt met een zegel in rooden wassche onder uythangende in dubbelde francyne steerte.

Afb. 1 (op de bladzijde hiernaast en hierboven). De tekst van het "octroy" van 9 augustus 1605, zoals die afgedrukt staat in het Groot Placaatboek.

worden betaald; wie 2 uren na zonsondergang of 2 uur voor zonsopgang de valbrug doet lichten moet het dubbele betalen.

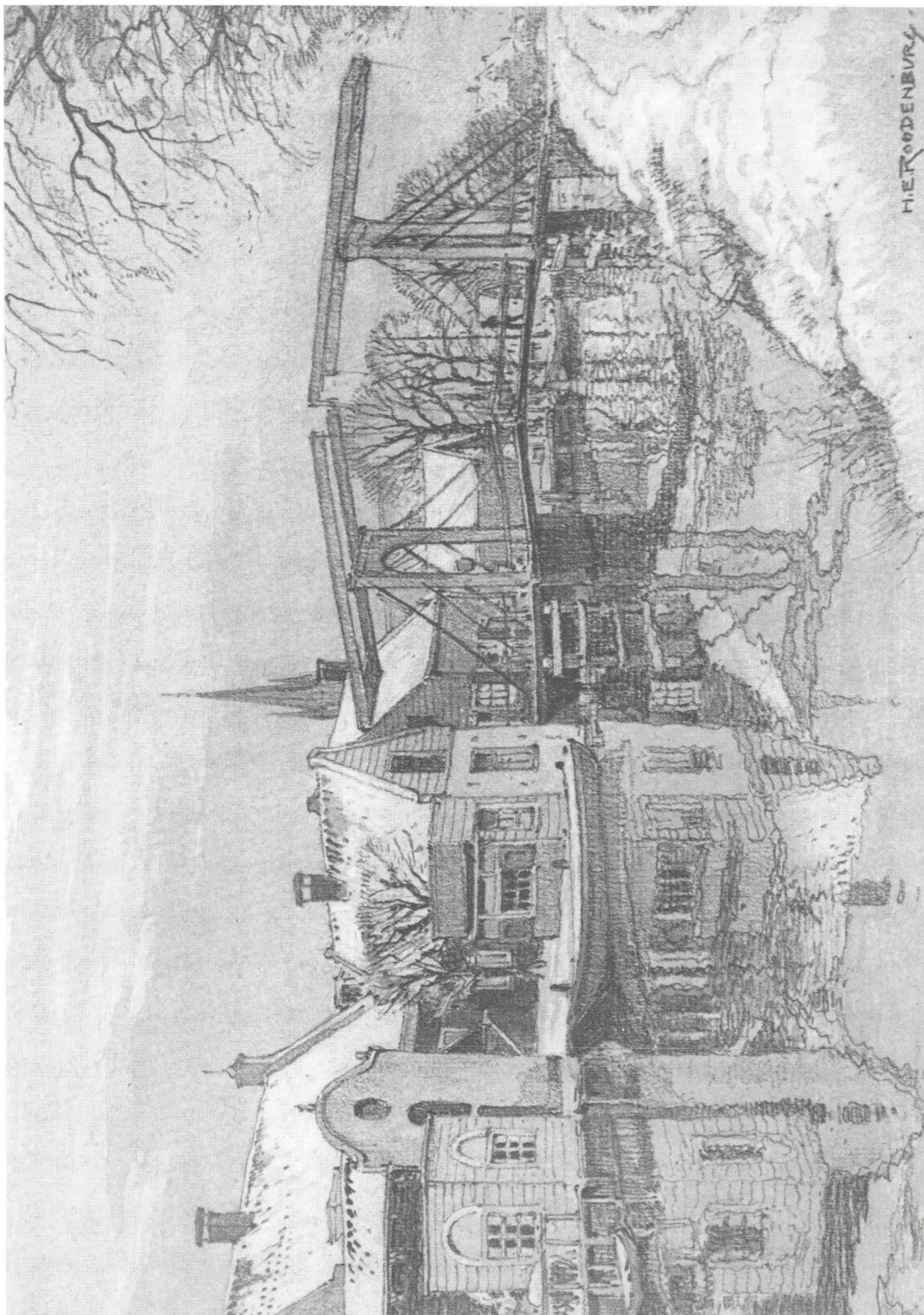
Om concurrentie of ontduiking van de bruggelden te vermijden, mag niemand in het rechtsgebied van Breukelen wagens, paarden of andere beesten over de Vecht zetten met schepen, schuiten of schouwen.

De brugwachter mag geen schade toebrengen aan passerende schepen en wagens door de valbrug te vroeg op te trekken of neer te laten, op straffe van het betalen van de schade.

Niemand mag de brug beschadigen of de brugwachter beledigen of kwalijk toespreken, op straffe van 10 stuivers boete; daarenboven zal hij prompt de eventuele schade moeten betalen.

Niemand zal vrijgesteld zijn van het betalen van bruggeld, met uitzondering van Gedeputeerde Staten en hun ambtelijke medewerkers, de Stadhouder, de president en de raadsleden van het Hof van Utrecht, de vier maarschalken van het gewest Utrecht, de burgers en inwoners van de stad Utrecht en de ingezetenen van Breukelen. [Ruim 250 jaar later zou nog steeds bij het vaststellen van bruggeld op dit gedeelte van het "Octroy" worden teruggegrepen.]

Om toezicht te houden op het onderhoud van de brug moesten de lokale besturen ieder jaar gezamenlijk twee brugmeesters kiezen. Die zouden tot taak hebben er voor te zorgen dat de brug altijd in goede staat verkeert. Tevens mogen zij de brug in het openbaar verpachten.

De provinciale bemoeienissen waren niet voor niets. De plaatselijke besturen moeten jaarlijks 6 gulden plus één derde deel van de geïnde boetes betalen aan de rentmeester van de Domeinen, die daarvoor een bewijs van betaling dient af te geven. Verder werd gelast dat zij dit "octroy" ten Hove van Utrecht zullen indienen, om aldaar geregistreerd te worden.

Dit "octroy" moet ook in Breukelen op de gebruikelijke wijze worden gepubliceerd. Een authentieke copie dient daarom aan de kerkdeur te worden aangeplakt en een andere op de plaats waar men gewoon is recht te spreken. Bovendien dient dit "octroy" bij de brug aangeplakt te worden, zodat een ieder die de brug passeert hiervan kennis kan nemen.

De verordening werd uitgegeven te Utrecht op 9 augustus 1605. Het document was ondertekend door G. de Ledenberch en voorzien van een zegel in rode was uitlopende in dubbele perkamenten staarten.

Bronnen

Groot Placaatboek. Archief Gemeente Breukelen-Nijenrode (Gemeentehuis te Breukelen).

Notulen van de Gemeenteraad van Breukelen-Nijenrode van 28 oktober 1880 en 16 februari 1881. In: Gemeenteraad Breukelen-Nijenrode - Notulen vanaf 6 Maart 1868 t/m 14 December 1882. Archief Gemeente Breukelen-Nijenrode, inv. nr. 1^D (Gemeentehuis te Breukelen).

Afb. 2 (op de bladzijde hiernaast). Het had wat gesneeuwd toen de kunstschilder H.E. Roodenburg in 1939 de ophaalbrug over de Vecht bij Breukelen in beeld bracht. Maar de vorst had nog niet toegeslagen, zodat het water van de Vecht rustig voortkabelde en de huizen aan de overkant in bibberlijntjes weerspiegelde